

Ukrainan asia on meidän

Suomalaiset edellyttävät Venäjän
vetäytyvän Ukrainasta



Ilkka Haavisto
Tutkimuspäällikkö, EVA

ilkka.haavisto@eva.fi
@haavisto_ilkka
www.eva.fi

- Suomalaisista 57 prosenttia pitää välttämättömänä ja neljäsosa (26 %) tarpeellisena, että Venäjä häviää sodan ja joutuu vetäytymään Ukrainasta, jotta pysyvämpään tulitaukoon tai rauhaan olisi edellytyksiä.
- Suomalaisten suhtautuminen Venäjään on rapautunut entisestään kevästä 2022. 84 prosenttia suhtautuu Venäjään kielteisesti ja vain 7 prosenttia myönteisesti.
- Enemmistö (62 %) suomalaisista katsoo, että myös tavalliset venäläiset ovat osaltaan syyllisiä hyökkäyssotaan Ukrainassa, koska he eivät nouse vastarintaan sotaa vastaan.
- Enemmistö suomalaisista toivottaisi Ukrainan tervetulleeksi niin Euroopan unionin (56 %) kuin Natonkin (55 %) jäseneksi. Kolme neljästä (75 %) on tyytyväisiä päättäjien toimintaan Ukrainan sotaan liittyvissä asioissa.

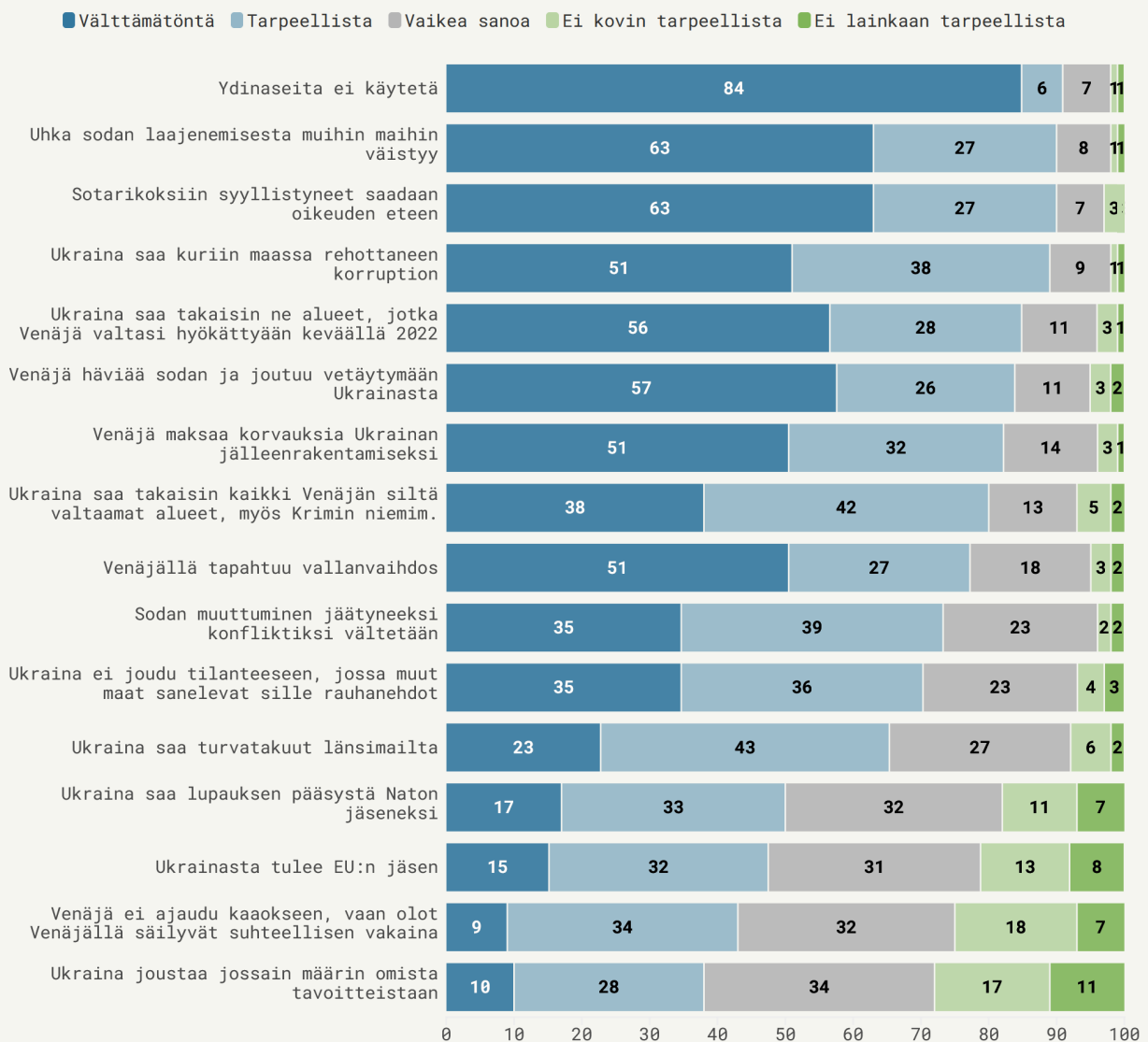
Venäjänsä laajamittaisesta hyökkäyksestä Ukrainaan on nyt yli puolitoista vuotta, eikä sodalle ole näkyvissä loppua.

EVAn syksyn 2023 Arvo- ja asennetutkimuksessa vastaajia pyydettiin kurkottamaan tulevaisuuteen ja arvioimaan, millaisten asioiden ja ehtojen pitäisi toteutua tilanteessa, jossa Ukrainassa saavutettaisiin pysyvä tulitauko tai rauha.¹

Vastausten (Kuvio 1) henki on selvä. Ne ilmentävät suomalaisten voimakasta tukea Ukrainalle ja tiukkaa linjaa sen kimppuun hyökännyttä Venäjää kohtaan. Sodan pitää päättyä Ukrainan voittoon, ja Venäjä on saatava vastuuseen teoistaan.

Selvä enemmistö suomalaisista arvottaa peräti kaksitoista kyselyssä mukana olleista kuudestatoista asiasta tai ehdosta sellaisiksi,

Kun Ukrainassa käytävässä sodassa aikanaan saavutetaan pysyvä tulitauko tai rauhansopimus, miten arvioit seuraavien asioiden tai ehtojen toteutumisen tarpeellisuutta (%)



Kuvio 1. Kaikkein tärkeintä suomalaisille on, ettei ydinaseita käytetä. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syyskuu 2023.

että niiden toteutuminen on vähintäänkin tarpeellista. Kahdeksan asian tai ehdon toteutumista suomalaisten enemmistö pitää välttämättömänä.

Nämä kahdeksan enemmistön välttämättöminä pitämää asiaa tai ehtoa ansaitsevat erityistä huomiota, sillä niitä voidaan pitää suomalaisten kynnyskysymyksinä, joista Ukrainan ja sen tukijoiden tulisi pitää kiinni (ks. Liitekuvio 1 analyysin lopussa). Kynnyskysymyksiä yhdistää vaade paluusta kansainvälisten sääntöjen ja sopimusten noudattamiseen.

Ukrainan on voitettava sota

Kynnyskysymyksistä neljä liittyy sodan kulkuun ja lopputulokseen.² Päällimmäiseksi asiaksi suomalaisten mielissä nousee se, ettei ydinaseita käytetä. Tätä 84 prosenttia suomalaisista pitää välttämättömänä ja 6 prosenttia tarpeellisena.

Hyvin tärkeänä pidetään myös sitä, että uhka sodan laajenemisesta muihin maihin väistyy. Liki kaksi kolmesta (63 %) pitää sitä välttämättömänä ja reilu neljäsosa (27 %) tarpeellisena.

Sodan eskaloitumisen uhka pitää siis torjua, mutta lähes yhtä selvää suomalaisille on, että Ukrainan sodan on päättyttävä Venäjän häviöön.

57 prosenttia pitää välttämättömänä ja neljäsosa (26 %) tarpeellisena, että Venäjä häviää sodan ja joutuu vetäytymään Ukrainasta. Käytännössä yhtä moni (56 %) pitää välttämättömänä ja 28 prosenttia tarpeellisena, että Ukraina saa takaisin ne alueet, jotka Venäjä valtasi hyökättyään keväällä 2022.

Myös sillä on väliä, mitä tapahtuu sodan jälkeen, kun rauhaan tai pysyvään tulitaukoon on päästy. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on kansainvälisen oikeuden mukaan laitton³, ja lisäksi sitä on käyty erittäin raa'alla tavalla, joka useissa kohdissa täyttää sotarikosten tunnusmerkistön.

Siviilien ja siviilikohteiden kimppuun on käyty säälimättä, ja venäläiset joukot ovat syyllistyneet muun muassa joukkomurhiin, kidutukseen, raiskauksiin, ryöstelyyn ja lapsikaappauksiin.⁴ Venäjän sodanjohto on myös toistuvasti käyttänyt omia joukkojaan taisteiluissa täysin epäeettisillä, tappioista piittaamattomilla tavoilla.⁵

Toiset neljä kynnyskysymystä kertovat, että suomalaiset pitävät hyvin tärkeänä oikeuden tapahtumista sitten, kun sota joskus loppuu.

63 prosenttia suomalaisista pitää välttämättömänä ja yli neljäsosa (27 %) tarpeellisena, että sotarikoksiin syyllistyneet saadaan oikeuden eteen. Joka toinen (51 %) pitää välttämättömänä ja kolmasosa (32 %) tarpeellisena, että Venäjä maksaa korvauksia Ukrainan jälleenrakentamiseksi.

Sotarikollisten saattaminen oikeuden eteen tarkoittaisi mitä ilmeisimmin sitä, että myös sodasta vastuussa oleva Venäjän poliittinen johto olisi tuomittavana. Suomalaiset tiedostavat tämän, ja puolet (51 %) pitääkin välttämättömänä ja reilu neljäsosa (27 %) tarpeellisena, että Venäjällä tapahtuu vallanvaihdos.

Kysymys on tosin mutkikas, sillä sotarikosprosessien uhan on arvioitu⁶ myös osaltaan vaikeuttavan sodasta ulospääsyä etenkin silloin, jos se koskee rivisotilaiden lisäksi myös sodan- ja valtiojohtoa. Tällainen uhka on jo ilmeinen Vladimir Putinin kohdalla, josta Kansainvälinen rikostuomioistuimien jätti keväällä 2023 pidätysmääräyksen.⁷

Viimeisen, mutta ei vähäisimmän kahdeksasta kynnyskysymyksestä suomalaiset katsovat koskevan Ukrainaa. Kun sodassa saavutetaan pysyvä tulitauko tai rauhansopimus, joka toinen (51 %) pitää välttämättömänä ja 38 prosenttia tarpeellisena, että Ukraina saa kuriin maassaan rehottaneen korruption.

Vallan Venäjällä on vaihduttava.



Ovet länteen ovat auki

Korruption vastaista taistelua on kutsuttu myös Ukrainan sodan toiseksi rintamaksi⁸, ja sen kitkeminen on edellytys myös Ukrainan orastavan EU-jäsenyyden etenemiselle. Euroopan komissio suositti EU-maille hiljattain jäsenyysneuvottelujen aloittamista Ukrainan ja Moldovan kanssa – mutta asetti molempien maiden kohdalla oikeusvaltion uudistukset neuvottelujen aloittamisen ehdoksi.⁹

Ukrainalle polun aukeaminen Euroopan unionin jäsenyyteen on tärkeää. Toisaalta jäsenyyden toteutuminen pika-aikataululla ei ole realistista, sillä se edellyttää uudistuksia myös nykyiseltä EU:lta.¹⁰ Ehkä siksi myöskään suomalaiset eivät pidä Ukrainan EU-jäsenyyden toteutumista erityisen tärkeänä pysyvän tulitauon tai rauhansopimuksen kannalta. Vain 15 prosenttia pitää sitä välttämättömänä ja kolmasosa (32 %) tarpeellisenä. Viidesosa (21 %) ei pidä ainakaan kovin tarpeellisenä Ukrainan EU-jäsenyyden toteutumista rauhan kannalta.

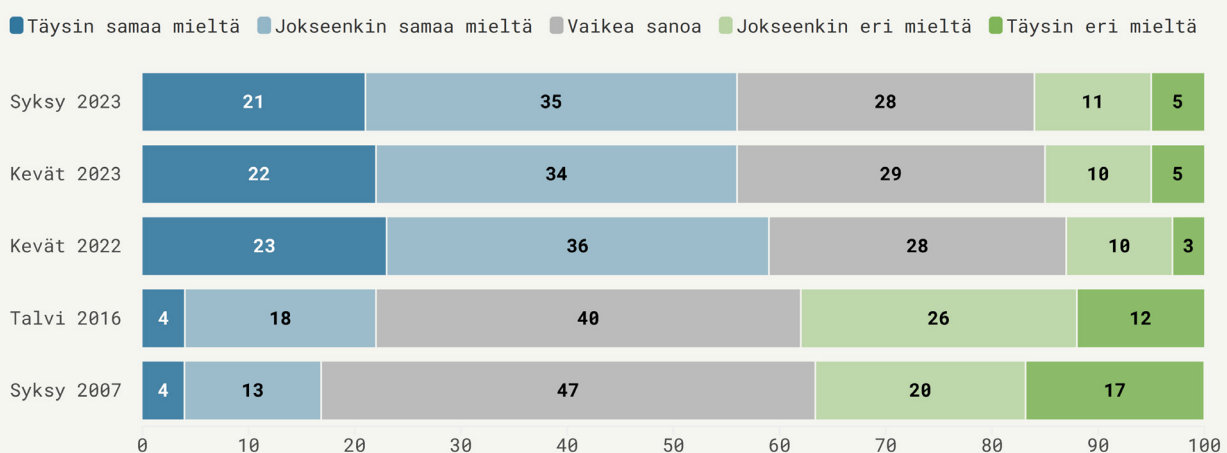
Kyse ei ole siitä, etteivätkö suomalaiset haluaisi Ukrainaa EU:n jäseneksi. Enemmistö (56 %) suomalaisista arvioi, että Ukraina

sopisi tulevaisuudessa hyvin EU:n jäseneksi, ja eri mieltä Ukrainan sopivuudesta EU:hun on vain 16 prosenttia (Kuvio 2).

Suomalaisten käsitys Ukrainan sopivuudesta EU:hun ei ole muuttunut sodan pitkeytyessä. Se on säilynyt käytännössä entisellään viime vuoden lukemissa, joihin se pomppasi Venäjän hyökättyä Ukrainaun. Keväällä 2022 havaittu liki 40 prosenttiyksikön muutos edellisestä mittauskerrasta muistuttaa paljon suomalaisten Nato-kannoissa samanaikaisesti havaittua muutosta.¹¹ Tämä on yksi esimerkki vuoden 2022 aikana Arvo- ja asennetutkimuksessa havaituista suurista siirtymistä suomalaisten asenteissa. Venäjän hyökkäys vaikutti merkittäväällä tavalla siihen, miten suomalaiset näkevät Euroopan ja maailman turvallisuusympäristön.

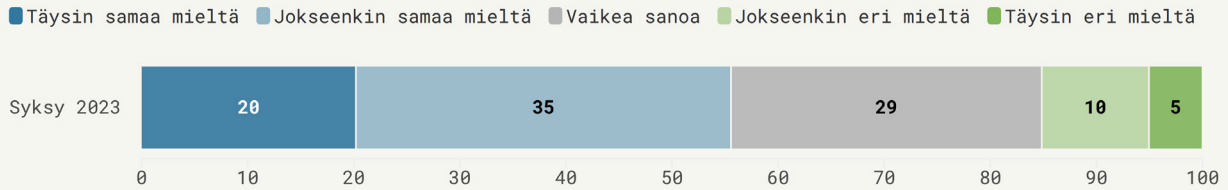
Venäjän hyökkäyssotaa voidaanakin paradoksaalisesti pitää viime aikojen tehokkaimpana läntisen integraation vauhdittajana. Jos asia on suomalaisista kiinni, ovet ovat Ukrainalle auki myös Natoon. Enemmistö (55 %) katsoo, että Ukraina sopisi tulevaisuudessa hyvin Naton jäseneksi, ja torjuvasti Nato-jäsenyyteen suhtautuu vain 15 prosenttia suomalaisista (Kuvio 3).

"Ukraina sopisi tulevaisuudessa hyvin EU:n jäseneksi" (%)



Kuvio 2. Enemmistö suomalaisista toivottaisi Ukrainan tervetulleeksi EU:hun.
Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syksy 2023.

"Ukraina sopisi tulevaisuudessa hyvin Naton jäseneksi" (%)



Kuvio 3. Ukraina sopisi suomalaisten enemmistön mielestä Naton jäseneksi. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syyskuu 2023.

17 prosenttia suomalaisista pitää välttämättömänä ja kolmasosa (33 %) tarpeellisenä, että Ukraina saa lupauksen pääsystä Naton jäseneksi jo silloin, kun Ukrainaan saadaan pysyvä tulitauko tai rauhansopimus (ks. Kuvio 1, s. 3). Vaikka tällaista lupauksia ei kyettäisi antamaan, liki neljäsosa (23 %) katsoo välttämättömäksi ja 43 prosenttia tarpeelliseksi, että Ukraina saa länsimailta ainakin jonkinlaiset turvatakuut selkänokiksi koskettomuuksilleen.

Aluepalautukset ovat tärkeitä

Suurin kysymys pysyvän tulitauon tai rauhansopimuksen kannalta on kuitenkin se, mitä pitäisi tapahtua, jotta siihen päästäisiin.

Ukraina on asettanut omaksi tavoitteekseen koko alueensa vapauttamisen ja paluun vuoden 1991 rajoihin. Tämä koskee paitsi Venäjän Itä-Ukrainaan perustamia nukketasavaltoja myös Venäjän vuonna 2014 itseensä liittämän Krimin niemimaan palauttamista Ukrainalle.

Suomalaiset yhtyvät tähän näkemykseen varsin laajalti. 38 prosenttia pitää välttämättömänä ja 42 prosenttia tarpeellisenä, että Ukraina saa takaisin kaikki Venäjän siltä valtaamat alueet, myös Krimin niemimaan. Vain 10 prosenttia katsoo välttämättömäksi ja 28 prosenttia tarpeelliseksi, että Ukraina joustaa jossain määrin omista tavoitteistaan.

Toisaalta 28 prosenttia ei pidä Ukrainan joustamista tavoitteistaan ainakaan kovin

tarpeellisenä ja kolmasosa (34 %) ei osaa sanoa, pitäisikö Ukrainan joustaa vai ei. Laajahko epävarmuus pohjautunee osin ajatukseseen siitä, että on ukrainalaisten asia päättää omista tavoitteistaan. Silti on mahdollista, että osa suomalaisista arvioi, että Ukraina voi joutua harkitsemaan lopulta myös kipeää alueluovutusten mahdollisuutta, jos se haluaa sopia rauhasta.¹²

Tällainen epäily voi johtua siitä, miten sota on viime aikoina edennyt. Minkäänlaista ratkaisua taistelukentällä ei tällä hetkellä ole näköpiirissä. Päinvastoin sota on kehittynyt yhä enemmän asemasodan kaltaiseksi.¹³

Pitkään jatkuvan kulutus- ja asemasodan on arvioitu hyödyttävän Venäjää, joka on resursseiltaan Ukrainaa paljon suurempi ja siirtää talouttaan koko ajan enemmän sotatouuden tilaan. Ukraina on tehnyt sodassa valtavia uhrauksia ja ottanut sodassa puolelleen aloitteen, mutta on pitkälti riippuvainen länsimailta saamansa talous- ja aseavun jatkumisesta.

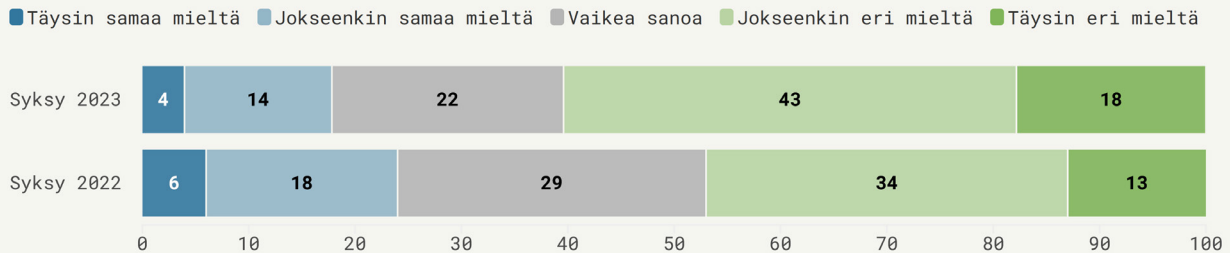
Suomi on toimittanut Ukrainaan puolustusmateriaalia tähän mennessä lähes joka kuukausi sodan alkamisen jälkeen, yhteensä yhdeksäntoista kertaa,¹⁴ minkä lisäksi Ukraina on saanut Suomelta humanitääristä apua ja rahallista tukea. Avun rahallinen arvo on tähän mennessä ollut liki kaksi miljardia euroa.¹⁵

Kansalaisten mielestä Suomi tekeekin omalta osaltaan voitavansa Ukrainan auttami-

seksi. Vain 18 prosenttia katsoo, ettei Suomi ole tukenut Ukrainaa riittävästi sodassa sen kimppuun hyökännyttä Venäjää vastaan, ja enemmistö (61 %) pitää Suomen eri tavoin Ukrainalle antamaa tukea riittävänä (Kuvio 4).

Yhdysvaltoja, jossa Ukrainan tukeminen voi joutua yhdeksi pelinappulaksi vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Maailmanpolitiikan ja -talouden isossa kuvassa Ukrainan sota on aiheuttanut huomattavaa epävakautta. Siksi on mahdol-

"Suomi ei ole tukenut Ukrainaa riittävästi sodassa sen kimppuun hyökännyttä Venäjää vastaan" (%)



Kuvio 4. Nyt enemmistö arvioi, että Suomi on tukenut Ukrainaa riittävästi sodassa. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syky 2023.

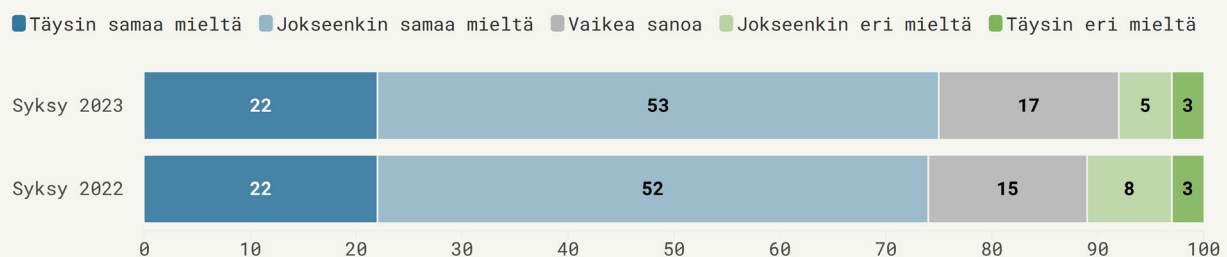
Suomalaisten oma käsitys annetun tuen riittävydestä on kohentunut selvästi viime vuodesta, ja myös tyytyväisyys valtiojohton toimintaan Ukrainan sotaan liittyvissä asioissa on suurta. Kolme neljästä (75 %) on tyytyväisiä päättäjien toimintaan, ja vain harva (8 %) näkee päättäjien toiminnassa aiheutta kritiikkiin (Kuvio 5).

Vaikka suomalaiset seisovat yhtenäisinä Ukrainan ja ukrainalaisten takana sodassa Venäjää vastaan, monissa EU-maissa on merkkejä säröistä tuessa Ukrainalle. Sama koskee

Ukrainalle ei saa sanella rauhannehtoja.

Ukrainalle ei saa sanella rauhannehtoja. listaa, että Venäjän lisäksi myös Ukrainaan voi kohdistua painostusta sodan lopettamiseksi. Suomalaisten mielestä tällainen skenaariorio olisi epätoivottava. Reilu kolmasosa (35 %) pitää välttämättömänä ja yhtä moni (36 %) tarpeellisenä, ettei Ukraina joudu tilanteeseen, jossa muut maat sanelevat sille rauhannehdot. Vain hyvin pieni osuus (7 %) sallisi suurvaltojen ratkovan rauhannehtoja Ukrainan pään yli.

"Olen tyytyväinen siihen, miten päättäjämme ovat toimineet Ukrainan sotaan liittyvissä asioissa" (%)



Kuvio 5. Kolme neljästä on tyytyväisiä siihen, miten valtiovalta on hoitanut Ukraina-asioita. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syky 2023.

Käytännössä yhtä torjuvasti suhtaudutaan toiseen mahdolliseen skenaarioon, jossa sota muuttuisi niin sanotuksi jäätyneeksi konfliktiksi. Siinä taistelut lakkaisivat, mutta poliittista ratkaisua pysyvästä tulitauosta, saati rauhansopimuksesta, ei saataisi aikaan. Tällaisen näkymän torjumista pitää välttämättömänä reilu kolmasosa (35 %) ja tarpeellisena 39 prosenttia.

Sodan muuttuminen jäätyneeksi konfliktiksi olisikin Venäjälle vähintäänkin Ukrainan sodan erävoitto, ja tällainen kehitys saattaa olla tällä hetkellä jopa Venäjän tavoitteissa. Venäjä ylläpitää vastaavia konflikteja parhaillaan – tosin pienemmässä mittakaavassa

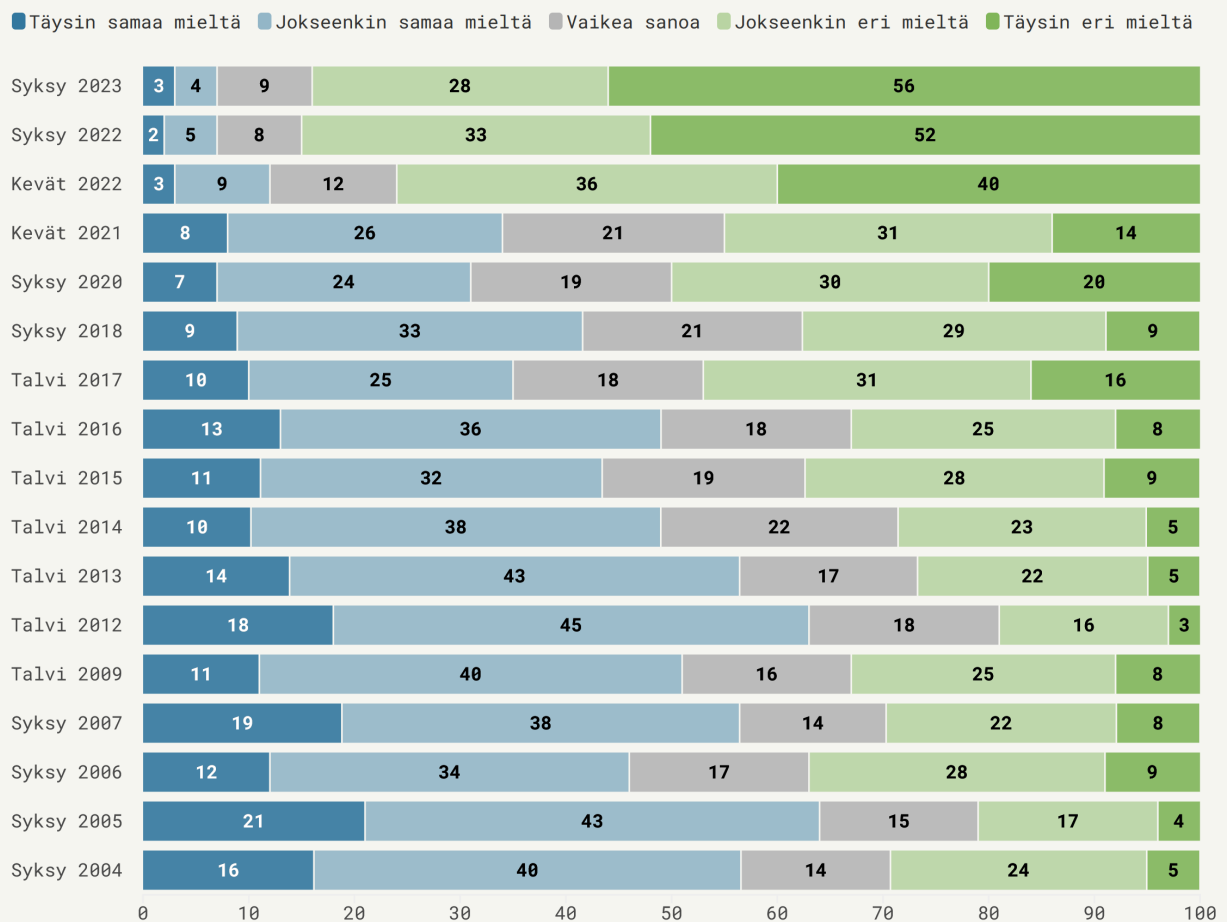
– myös Georgian (Etelä-Ossetia ja Abhasia) sekä Moldovan (Transnistria) kanssa.

Jäätynyt konflikti voisi tukkia Ukrainan tietä EU- ja Nato-jäsenyyksiin. Samalla se tarjoaisi Venäjälle mahdollisuuden kerätä voimiaan ja valmistautua sodan seuraavaan erään. Aseiden vaikeneminen tarjoaisi Venäjälle myös työrauhaa Ukrainan kehityksen sekä EU:n ja muun lännen yhtenäisyyden horjuttamiseen.

Suhtautuminen Venäjään on kylmää

Ehkä juuri näistä syistä suomalaisten enemmistö pitää välttämättömänä, että Venäjä häviää Ukrainan sodan ja joutuu vetäytymään

"Vaikka Venäjällä on omat ongelmansa, suomalaisilla ei ole nykyisin mitään syytä suhtautua suuremman naapuriinsa kielteisesti" (%)



Kuvio 6. Suomalaisten suuri enemmistö suhtautuu Venäjään nykyään kielteisesti. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syksy 2023.

(ks. sivu 4 edellä). Venäjän kohtalo tällaisessa kehityskulussa ei ole suomalaisille merkityksellistä, mutta selvästi vähemmän tärkeää kuin itse sodan lopputulema.

Pysyvän tulitauon tai rauhansopimuksen oloissa vain yhdeksän prosenttia pitää välttämättömänä ja 34 prosenttia tarpeellisenä, että Venäjä ei ajaudu kaaokseen, vaan olot Venäjällä säilyvät suhteellisen vakaina. Neljäsosa (25 %) ei pidä Venäjän vakauden säilymistä tarpeellisenä, ja kolmasosa (32 %) ei osaa ottaa kantaa tarpeeseen säilyttää Venäjän vakaus.

Kyse näyttäisikin olevan sen arvioinnista, onko vakauden ylläpitäminen Venäjällä ylipäänsä edes mahdollista.

Epävarmuus Venäjän tulevaisuuden suhteen pohjaa myös siihen, että suomalaiset ovat pitkälti menettäneet toivonsa nykyiseen Venäjään. Suomalaisten näkemyksistä paistaa syvä pettymys naapurimaan kehitykseen ja toimintaan.

Vain seitsemän prosenttia arvioi, ettei suomalaisilla ole mitään syytä suhtautua suureen naapuriinsa kielteisesti, vaikka Venäjällä on omat ongelmansa (Kuvio 6). Hyvin suuri enemmistö (84 %) näkee torjuvan suhtautumisen Venäjään aiheelliseksi.

Päällimmäisin syy voimakkaan kielteiseen suhtautumiseen on ilmeinen. Venäjän hyökkäys Ukrainaan keväällä 2022 romahdutti suomalaisten suopeuden Venäjää kohtaan. Hyökkäyssodan jatkuessa kielteisimmät mielikuvat ("täysin eri mieltä" -osuus) ovat vain voimistuneet.

Suomalaisten käsitykset Venäjästä olivat kuitenkin muuttuneet koko ajan valjummiksi lähes koko 2010-luvun ajan. Asenteiden käännekohta ajoittuu vuoteen 2012. Tuolloin alkuvuodesta tehdyssä mittauksessa selvä enemmistö suomalaisista ei nähnyt mitään syytä suhtautua Venäjään kielteisesti. Seuraavina vuosina suhtautumisen trendi kääntyi kui-

tenkin lasku-uralle.¹⁶ Vuoden 2015 mittauksessa suhtautuminen Venäjään oli jo muuttunut parikymmentä prosenttiyksikköä kielteisempään suuntaan.

Synkkä näkemys nyky-Venäjästä

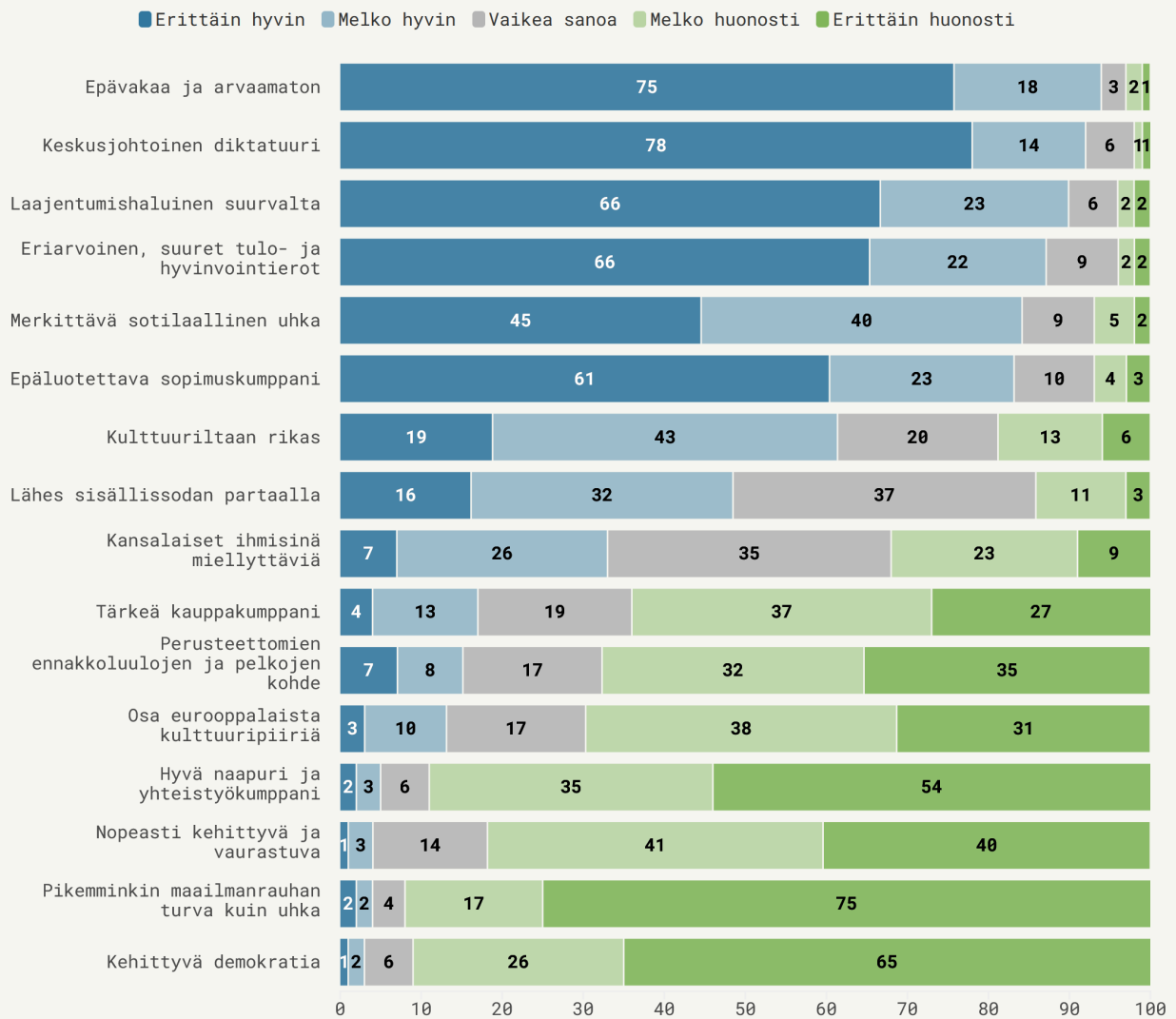
EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksessa useina eri vuosikymmeninä ollut kysymyssarja (Kuvio 7) suomalaisten Venäjä-kuvasta kertoo karua kieltään.¹⁷ Näkemykset Venäjästä olivat hyvin synkkiä jo keväällä 2022. Yli puolitoista vuotta kestäneen hyökkäyssodan aikana ne ovat muuttuneet osin entistäkin kielteisemmiksi (ks. Liitekuviot 2 ja 3 analyysin lopussa).

Lähes kaikki suomalaiset pitävät Venäjää epävakana ja arvaamattomana (93 %), laajentumishaluisena suurvaltana (89 %) ja merkittävänä sotilaallisena uhkana (85 %). Käytännössä kukaan ei katso Venäjän olevan maailmanrauhan turva (4 %), vaan näkemys sen roolista maailmassa piirtyy täysin yksiselitteisesti uhaksi rauhalle. Lisäsävyn Venäjän muodostamalle uhalle tuo se, että noin puolet (48 %) arvioi maan olevan lähes sisällissodan partaalla.

Turvallisuutta koskevat arviot olivat pohjassa jo keväällä 2022. Myöskään Venäjän demokratian ja talouden osalta näkemyksissä ei juuri ole enää tilaa kasvavalle pessimismille. Vaikka Venäjällä pidetään ensi keväänä presidentinvaalit, suomalaiset tietävät, ettei niissä miltään osin ole kyse demokratian harjoittamisesta.

Vain kolme prosenttia suomalaisista arvelee, että Venäjä on kehittyvä demokratia, ja 92 prosenttia pitää Venäjää keskusjohtoisena diktatuurina. Talouden suhteen arviot ovat yhtä toivottomia. Vain neljä prosenttia pitää Venäjää nopeasti kehittyvänä ja vaurastuvana maana. Valtaosa (88 %) näkee Venäjän eriarvoisena, suurten tulo- ja hyvinvointierojen maana.

Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itselläsi on nykyisestä Venäjästä (%)



Kuvio 7. Venäjä on suomalaisten mielestä keskusjohtoinen diktatuuri. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syksy 2023.

Suurempia muutoksia nähdään arvioissa Venäjästä Suomen kumppanina (ks. Liitekuvio 2). Käsitykset sekä naapuruudesta että Venäjän luotettavuudesta ovat heikentyneet entisestään kevästä 2022. Nyt vain viisi prosenttia suomalaisista pitää Venäjää hyvänä yhteistyökumppanina ja naapurina, ja suuri enemmistö (84 %) pitää sitä epäluotettavana sopimus Kumppanina.

Kaikkein eniten ovat kuitenkin muuttuneet käsitykset Venäjän tärkeydestä kauppakumppanina. Siinä missä vielä keväällä 2022

enemmistö piti Venäjää tärkeänä kauppakumppanina Suomelle, nyt vain viidesosa (17 %) ajattelee näin. Selvä enemmistö (64 %) ei enää pidä Venäjää Suomelle tärkeänä kaupallisessa mielessä.

Suhtautumismuutokset vastaavat Suomen ja Venäjän välisessä kanssakäymisessä tapahtuneita muutoksia. Suomalaisyrietykset ovat pitkälti vetäytyneet Venäjän markkinoilta, eikä Suomi enää osta Venäjältä aiemmin laajassa mittakaavassa tuotua energiaa. Kauppa rajoittuu nykyisin lähinnä yksittäisiin EU:n

asettamien pakotteiden ulkopuolisiin hyödykkeisiin.

Suomi on ottanut myös haltuunsa EU:n pakotelistalla olevien henkilöiden omaisuutta Suomessa, ja Venäjä on puolestaan ottanut haltuunsa esimerkiksi Fortumin omistamat

”

Kahdenvälisestä suhteesta ei ole paljoa jäljellä.

voimalaitokset Venäjällä. Venäjä on irtisanonut Suomen ja Venäjän välisen raja-

yhteistyösopimuksen ja Suomi on puolestaan muiden EU-maiden tapaan rajoittanut Venäjän kansalaisten maahantuloa.

Suomesta onkin tullut Venäjän retorikassa ”vihamielinen” maa. Heinäkuussa 2023 Venäjä karkotti yhdeksän suomalaisdiplomaattia ja ilmoitti sulkevansa Suomen Pietarin-pääkonsulaatin, johon Suomi myöhemmin vastasi sulkemalla Venäjän Turun pääkonsulaatin.

Kun kahdenvälisten suhteiden säikeet Venäjän kanssa ovat käyneet vähiin ja jäljelle jääneitäkin verhoaa hyinen tunnelma, ei menneinä vuosikymmeninä tärkeäksi koetusta kahdenvälisestä suhteesta Venäjän kanssa ole paljoakaan jäljellä.

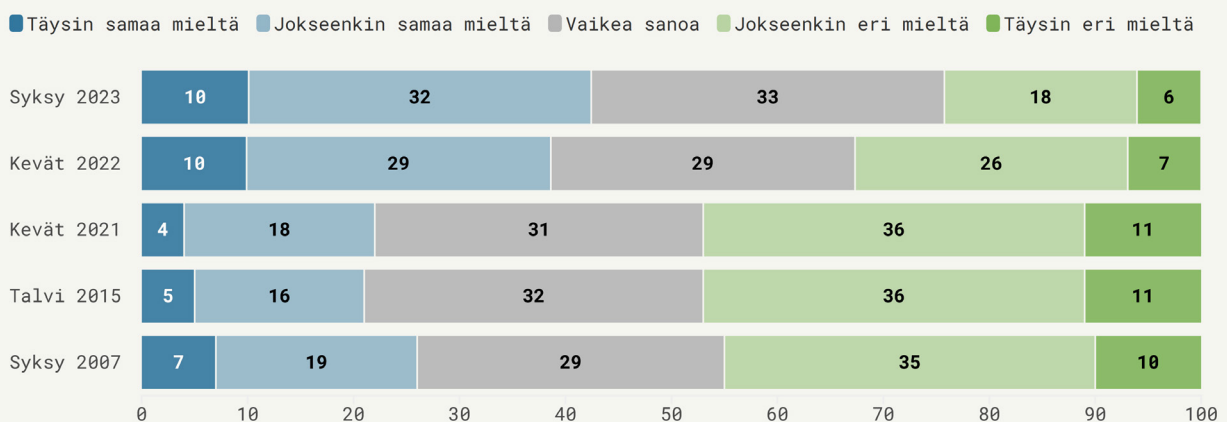
Tätä asetelmaa heijastellen melko moni suomalainen (42 %) arvioi, että asioita Venäjän kanssa olisi jatkossa järkevintä hoitaa yhä enemmän EU:n kautta eikä kahdenkeskisesti (Kuvio 8). Neljäsosa (24 %) pitäisi kuitenkin jatkossakin kahdenväliset kanavat auki Venäjän suuntaan, ja kolmasosa (33 %) ei osaa ottaa asiaan kantaa.

Venäjä-asioiden hoitoa ennemmin EU:n kautta kuin kahdenvälisesti suosivien osuus on kasvanut viime mittauskerrasta vain hieman. Kahdenvälisiä suhteita puoltavien osuus on vähentynyt selvemmin (9 prosenttiyksikköä), ja samalla oikeasta Venäjä-suhteiden hoidon tavasta epävarmojen osuus on kasvanut.

Ymmärrys venäläisiä kohtaan säröilee

Venäjän hyökkäyssodan jatkuminen on tuonut uusia sävyjä myös suomalaisten suhtautumiseen venäläisiä kohtaan. Tähän asti suomalaisten voimakkaan torjuva suhtautuminen on kohdistunut ennen kaikkea Venäjän valtiota ja valtiojohtoa kohtaan. Suhtautuminen venäläistä kulttuuria ja tavallisia venäläisiä kohtaan on säilynyt keskimäärin varsin arvostavana.

"Suomen kannattaisi hoitaa Venäjä-suhteitaan enenevästi EU:n kautta eikä kahdenkeskisesti" (%)



Kuvio 8. Kahdenvälisten suhteiden ylläpitämisen kannatus Venäjään hiipuu. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syksy 2023.

Nyt vastausjakaumissa nähdään merkkejä siitä, että suomalaisten ymmärrys venäläisiä kohtaan on alkanut säröillä (ks. Liitekuvio 2). Selvä enemmistö (62 %) pitää edelleen venäläistä kulttuuria arvossaan, mutta vain kolmasosa (33 %) pitää Venäjän kansalaisia ihmisinä miellyttävinä. Toinen kolmasosa (32 %) torjuu ajatuksen venäläisistä miellyttävinä ja kolmas kolmannes (35 %) ei tiedä, mitä venäläisistä pitäisi tällä hetkellä ajatella.

Suomalaisten käsitys venäläisten miellyttävyydestä on vähentynyt 25 prosenttiyksikköä hyökkäyssodan alkua ajoista, jolloin se itse asiassa vahvistui edellisiin mittauksiin nähden. Tuolloin suomalaiset ilmeisesti näkivät tavalliset venäläiset raiteiltaan lähteneen valtiojohtonsa pelinappuloina ja osoittivat heille solidaarisuutta.

Tällainen solidaarisuuden tunne on nyt rapistumassa. Suomalaisten on selvästikin vaikea ymmärtää, miksei Venäjällä ilmene nähtyä laajamittaisempaa vastarintaa maan valtiojohtoa ja sen naapurimaassaan lietso-maa tuhoisaa hyökkäyssotaa kohtaan.

Kuten edellä nähtiin (s. 9) suomalaiset tietävät Venäjän olevan autoritaarinen maa, jossa disinformaatiota on vaikea välttää ja vastarinnan osoittaminen on paitsi vaikeaa, myös vaarallista. Silti suomalaiset eivät kovin laajalti hyväksy tätä syyksi apatialle ja passiivisuudelle sotaan vaikuttamisessa.

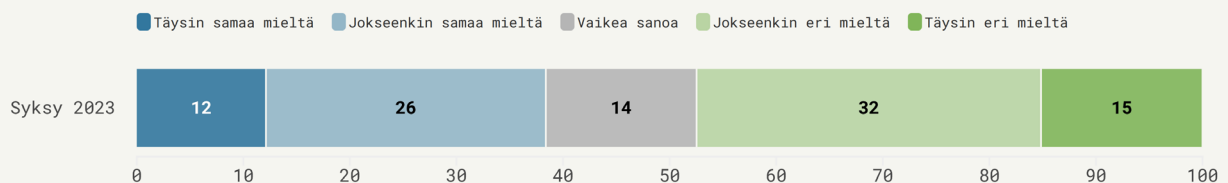
38 prosenttia suomalaisista arvioi, ettei tavallisia venäläisiä pidä syyttää maansa tuomittavasta toiminnasta, sillä heillä ei käytännössä ole mahdollisuuksia vaikuttaa Venäjän johdon harjoittamaan politiikkaan, mutta lähes puolet (47 %) on asiasta eri mieltä (Kuvio 9).

Suomalaisten mielestä venäläiset kantavatkin ainakin jonkinlaista kollektiivista vastuuta maansa hyökkäyssodasta ja sen jatkumisesta Ukrainassa. Selvä enemmistö (62 %) suomalaisista katsoo, että myös tavalliset venäläiset ovat osaltaan syyllisiä hyökkäyso- taan Ukrainassa, koska he eivät nouse vastarintaan sotaa vastaan (Kuvio 10). Viidesosa (22 %) katsoo, ettei tavallisilta venäläisiltä voida edellyttää vastarintaa sotaa kohtaan.

Tulokset kertovat suomalaisten vieraantu- neen Ukrainan sodan kestäessä väijäämättä Venäjän lisäksi jossain määrin myös venäläisistä. Ne voidaan kuitenkin tulkita myös suomalaisten toiveeksi siitä, että venäläiset kantisivat nykyistä enemmän vastuuta maansa suunnan kääntämisestä parempaan suuntaan.

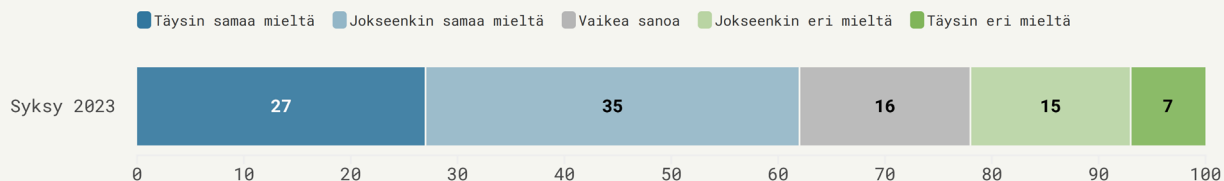
Tällä hetkellä suomalaisten arvio on, että Venäjä on kulkemassa koko ajan huolestuttavampaan suuntaan. Vain 15 prosenttia ajattelee, että Venäjä on perusteettomien ennakkoluulojen ja pelkojen kohde, ja kaksi kolmesta (67 %) pitää varautunutta suhtautu-

"Tavallisia venäläisiä ei pidä syyllistää maansa tuomittavasta toiminnasta, sillä he eivät voi vaikuttaa Venäjän johdon harjoittamaan politiikkaan" (%)



Kuvio 9. Vähemmistö suomalaisista ajattelee, että venäläisillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa maansa politiikkaan. Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syksy 2023.

"Myös tavalliset venäläiset ovat osaltaan syyllisiä hyökkäyssotaan Ukrainassa, koska he eivät nouse vastarintaan sotaa vastaan" (%)



Kuvio 10. Enemmistö suomalaisista arvioi venäläisten olevan kollektiivisesti vastuussa sodasta.

Lähde: EVAn Arvo- ja asennetutkimus, syksy 2023.

mista Venäjään perusteltuna. Lukemat ovat osapuilleen samat arvioitaessa, onko Venäjä osa jaettava kulttuuripiiriä: 13 prosenttia pitää Venäjää osana eurooppalaista kulttuuripiiriä, mutta seitsemän kymmenestä (69 %) ei pidä.

Sekä varautuneisuuden että kulttuuriyhenteiden osalta asenteet ovat kulkeneet viime vuosikymmeninä avoimen uteliaasta selvästi

torjuvaan asennoitumiseen. Tulokokonaisuus kuitenkin kertoo, että Venäjällä on suomalaisille väliä. Tapahtumia Venäjällä sekä Venäjän kehitystä seurataan tarkoin. Lukemat vuosituhannen alkuvuosilta kertovat, ettei paremman tulevaisuuden toivosta ole syytä luopua, vaikka asiat näyttävät nyt poikkeuksellisen synkiltä.

Viitteet

- 1 Täsmällinen kysymysmuoto EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa: "Venäjän hyökkäyksestä alkanut sota Ukrainassa on kestänyt puolitoista vuotta. Jos ja kun aikanaan saavutetaan pysyvä tulitauko tai rauhansopimus, miten sinä arvioit seuraavien asioiden tai ehtojen toteutumisen tarpeellisuutta?"
- 2 Suomalaisten näkemykset likimain kaikista Ukrainan sotaan ja Venäjää koskevista kysymyksistä ovat muutenkin poikkeuksellisen yhteneväisiä (ks. Kuvioliite).
- 3 Bellinger (2022).
- 4 United Nations (2023).
- 5 New York Times (2023).
- 6 Hamilton (2023).
- 7 International Criminal Court (2023).
- 8 Rudolph, Eisen ja Berton (2023).
- 9 Euroopan komissio (2023).
- 10 Karjalainen (2023).
- 11 Haavisto (2022a).
- 12 Tähän viittaa se, että niiden osuus (38 %), jotka pitävät välttämättömänä Venäjän vetäytymistä myös Krimin niemimaalta, on selvästi pienempi kuin niiden osuus (56 %), jotka pitävät välttämättömänä Venäjän vetäytymistä sen keväällä 2022 valtaamilta alueilta.
- 13 The Economist (2023).
- 14 Puolustusministeriö (2023).
- 15 Ulkoministeriö (2023).
- 16 Vuosien 2012–2022 välillä tapahtuneeseen asennemuutokseen mahdollisesti vaikuttaneita tekijöitä on eritelty tarkemmin EVAn kevään 2022 Arvo- ja asennetutkimuksen julkaisussa Haavisto (2022b).
- 17 Täsmällinen kysymysmuoto EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa: "Kysymys Venäjästä, sen luonteesta ja merkityksestä maaillemme on aina jakanut suomalaisten mielipiteitä. Miten seuraavat väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka sinulla on nykyisestä Venäjästä?"

Lähteet

- Bellinger, J.B. (2022). How Russia's Invasion of Ukraine Violates International Law, Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/article/how-russias-invasion-ukraine-violates-international-law>
- The Economist (2023). The commander-in-chief of Ukraine's armed forces on how to win the war – Technology is the key as the war becomes "positional", says Valery Zaluzhny, The Economist, 1.11.2023, <https://www.economist.com/by-invitation/2023/11/01/the-commander-in-chief-of-ukraines-armed-forces-on-how-to-win-the-war>
- Euroopan komissio (2023). Komissio suosittaa vuoden 2023 laajentumispaketissa jäsenyysneuvottelujen aloittamista Ukrainan ja Moldovan kanssa, ehdokasmaan aseman myöntämistä Georgian ja neuvottelujen aloittamista Bosnia ja Hertsegovinan kanssa, kun tarvittavat kriteerit täyttyvät, Lehdistötiedote 8. marraskuuta 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_23_5633
- Haavisto, I. (2015). Turvallisuudentunne horjuu – Venäjä ja terrorismi huolettavat suomalaisia, teoksessa Apunen, M. ym. (2015). Ken on maassa jämäkin?, EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2015, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki, <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/03/Ken-on-maassa-jamakin.pdf>
- Haavisto, I. (2021). Venäjästä vieroitettu – Suomalaiset suhtautuvat itänaapuriinsa aiempaa kriittisemmin, EVA Analyysi No 99, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/10/eva-analyysi-no-99.pdf>
- Haavisto, I. (2022a). Naton kynnyksellä – Venäjän hyökkäys Ukrainaankäänsi suomalaisten enemmistön Nato-jäsenyyden kannalle, EVA Analyysi No 103, <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2022/03/eva-analyysi-no-103.pdf>
- Haavisto, I. (2022b). Luottamuksen loppu – Suomalaiset arvostavat venäläisiä, mutta pitävät Venäjää sotilaallisena uhkana, EVA Analyysi No 107, <https://www.eva.fi/blog/2022/04/12/suomalaiset-arvostavat-venalaisia-mutta-pitavat-venajaa-sotilaallisena-uhkana/>
- Hamilton, R. (2023). Would Prosecuting Russia Prolong the War in Ukraine? – Debating a Special Tribunal for the Crime of Aggression, Foreign Affairs, July 12, 2023, <https://www.foreignaffairs.com/responses/would-prosecuting-russia-prolong-war-ukraine>
- International Criminal Court (2023). Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova, Press Release: 17 March 2023, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>
- Karjalainen, T. (2023). EU enlargement in wartime Europe – Three dimensions and scenarios, FIIA Working paper 136, <https://www.fiaa.fi/julkaisu/eu-enlargement-in-wartime-europe>

New York Times (2023). Our Losses Were Gigantic: Life in a Sacrificial Russian Assault Wave, NY Times, Feb. 13, 2023, <https://www.nytimes.com/2023/02/13/world/europe/ukraine-russia-prisoners.html>

Puolustusministeriö (2023). Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja Suomen tuki Ukrainalle, https://www.defmin.fi/ajankohtaista/venajan_hyokkays_ukrainaan_ja_suomen_tuki_ukrainalle#bca85b47

Rudolph, J., Eisen, N. ja Berton, C. (2023). Ukraine's Anti-Corruption Front – Helping Ukrainians Win the War and the peace by Having Their Backs against Oligarchy, GMF Alliance for Securing Democracy & Brookings Institution, https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-06/Ukraine%20Anticorruption%20Front_digital.pdf

Ulkoministeriö (2023). Suomi tukee Ukrainaa, <https://um.fi/suomen-tuki-ukrainalle>

United Nations (2023). Commission of Inquiry finds further evidence of war crimes in Ukraine, UN News, Human Rights, 20 October 2023, <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142617>

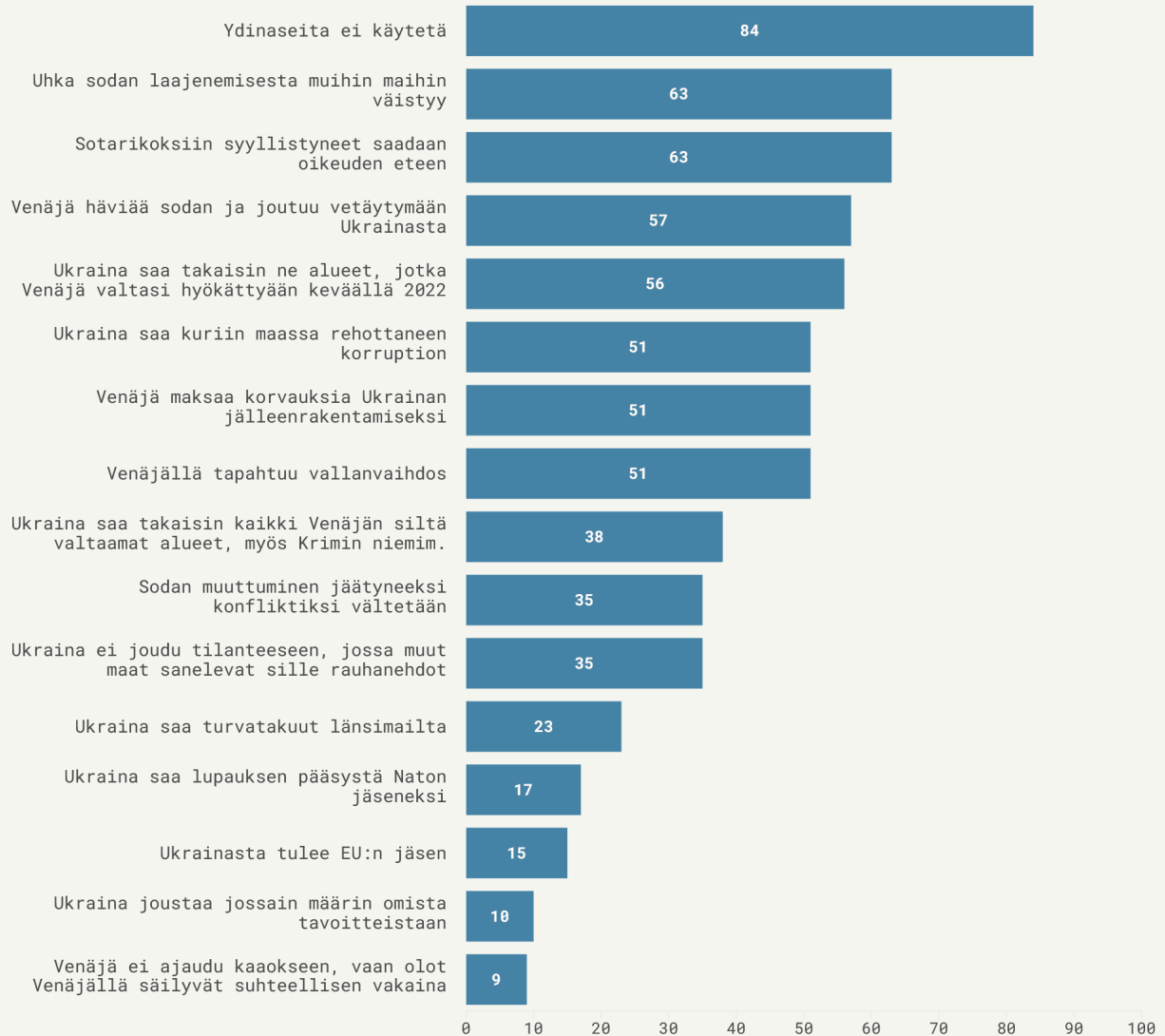
Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 045 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 15.–27.9.2023. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin ja kuvioliitteen tulosgrafikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

Liitekuviot

Liitekuvio 1.

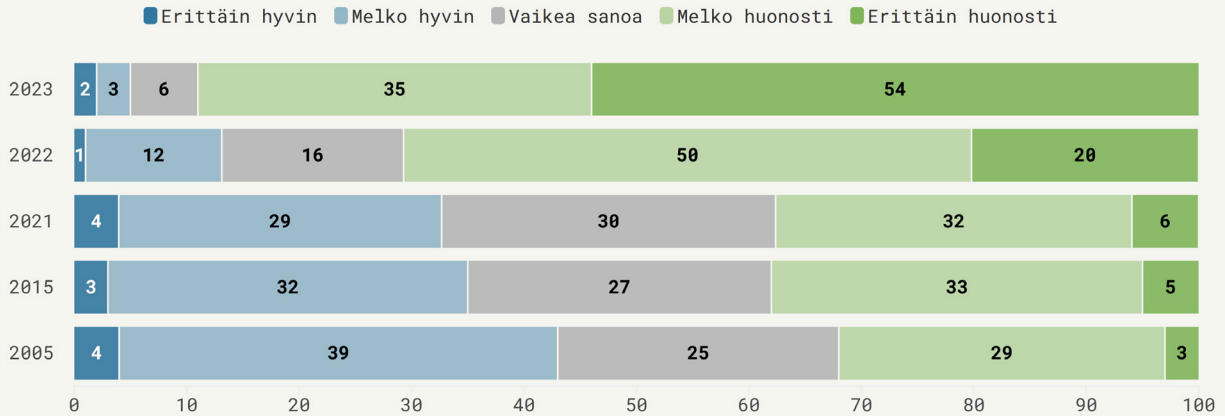
Kun Ukrainassa käytävässä sodassa saavutetaan pysyvä tulitauko tai rauhansopimus, miten arvioi seuraavien asioiden tai ehtojen toteutumisen tarpeellisuutta (välttämätöntä-osuudet, %)



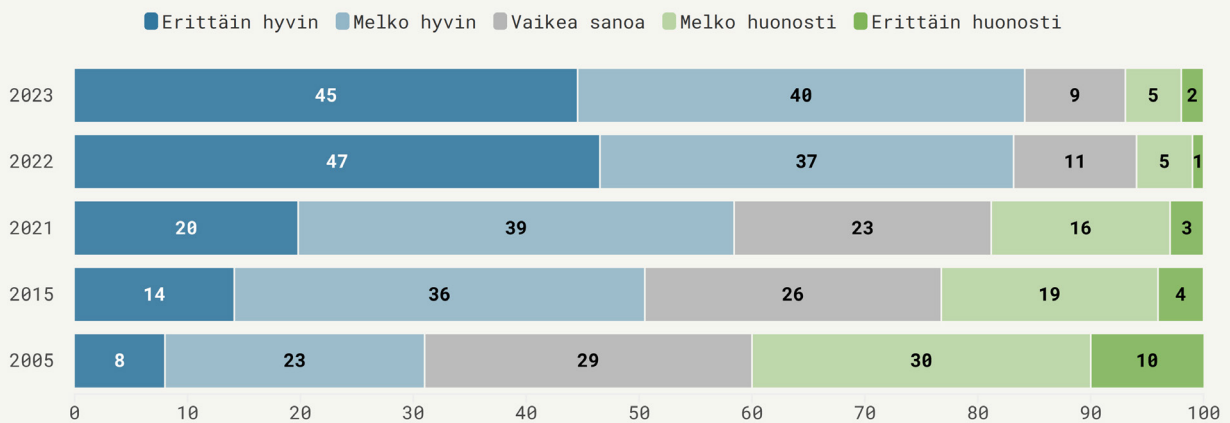
Liitekuvio 2.

Miten eri väitteet ja luonnehdinnat vastaavat sitä kuvaa, joka itsellä on nykyisestä Venäjästä: Arviot vuosina 2005–2023 (%)

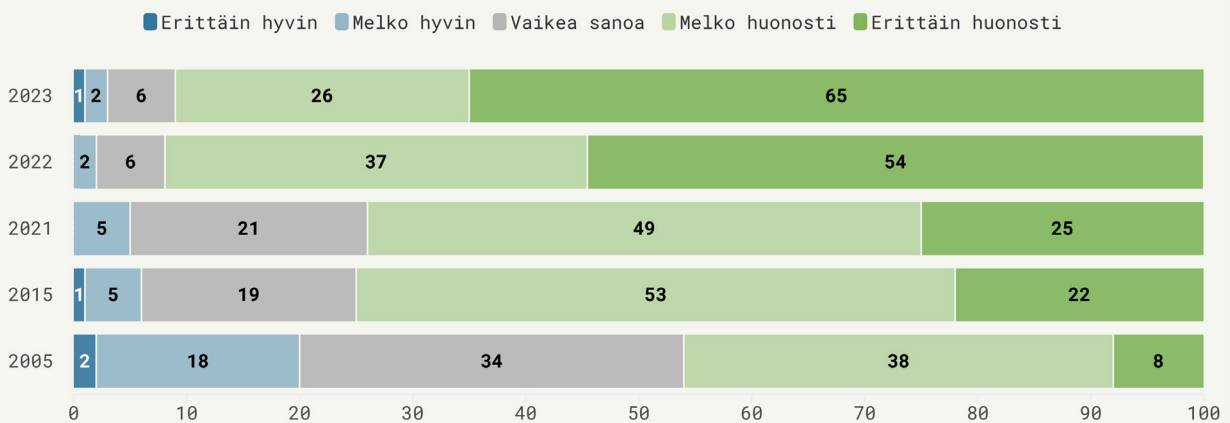
Hyvä naapuri ja yhteistyökumppani



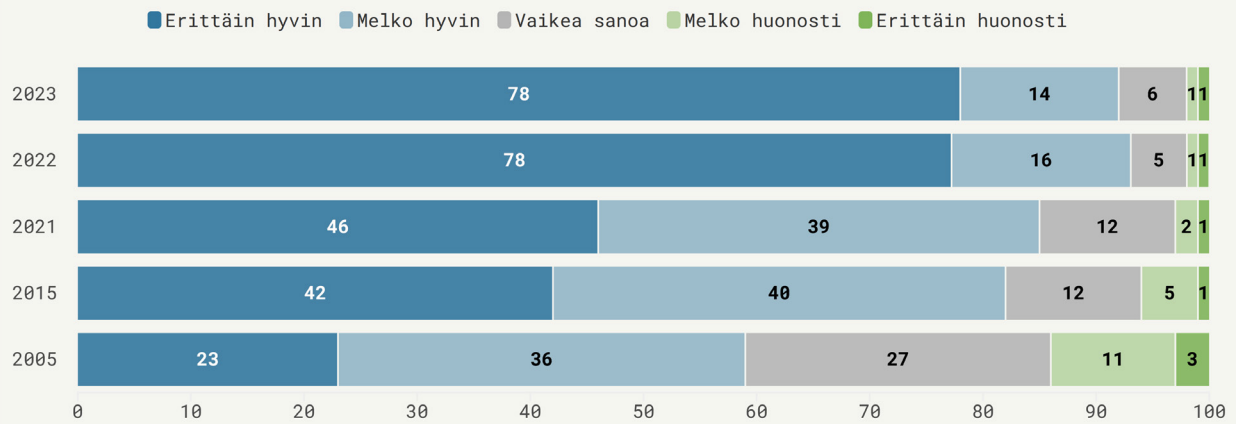
Merkittävä sotilaallinen uhka



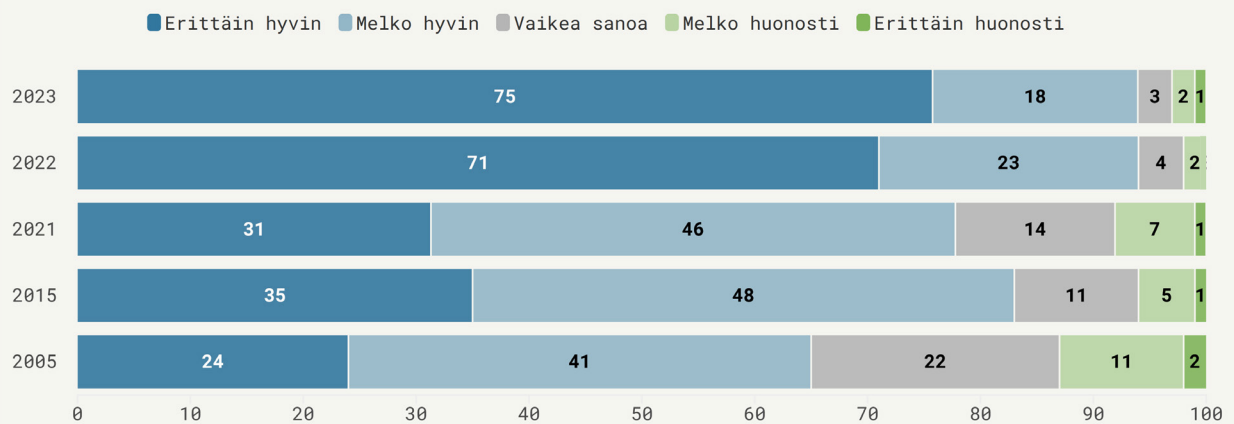
Kehittyvä demokratia



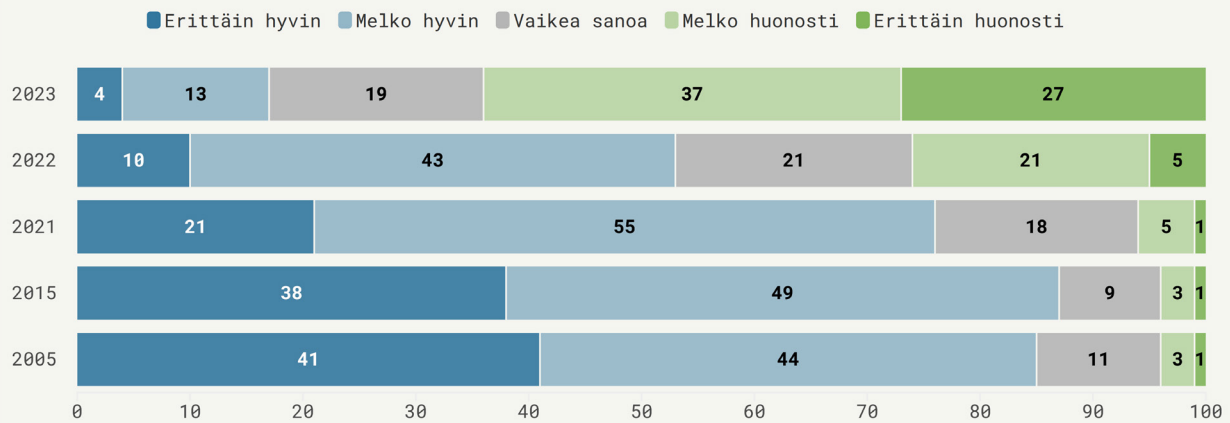
Keskusjohtoinen diktatuuri



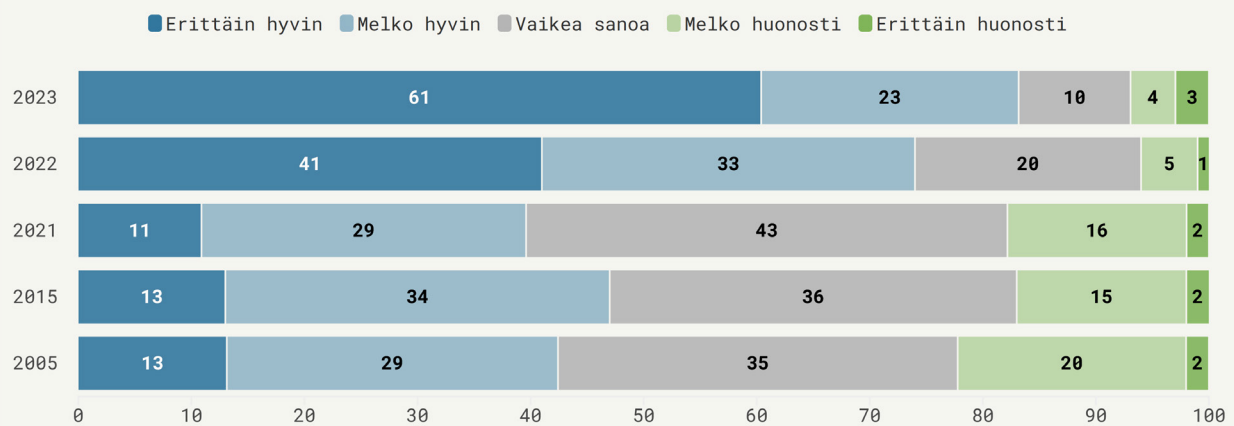
Epävaka ja arvaamaton



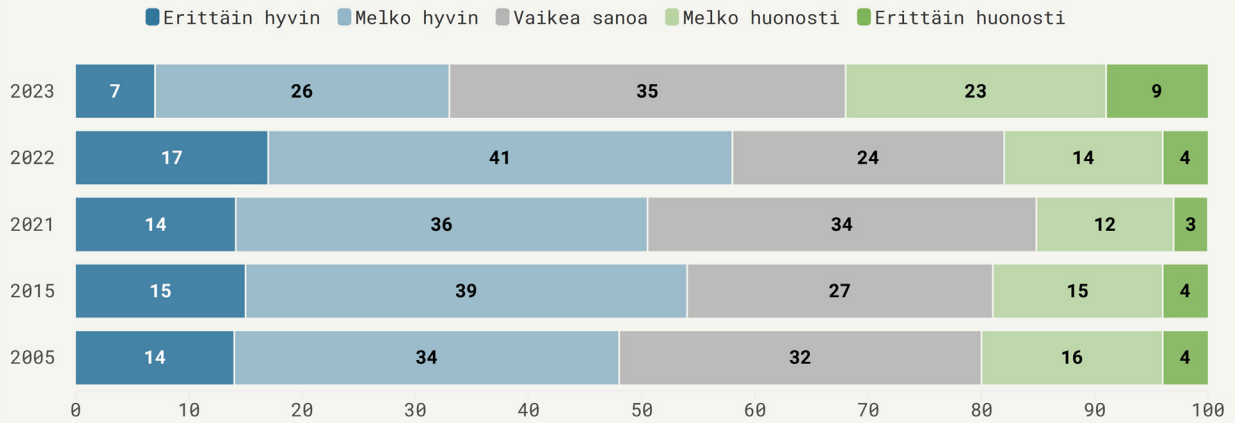
Tärkeä kauppakumppani



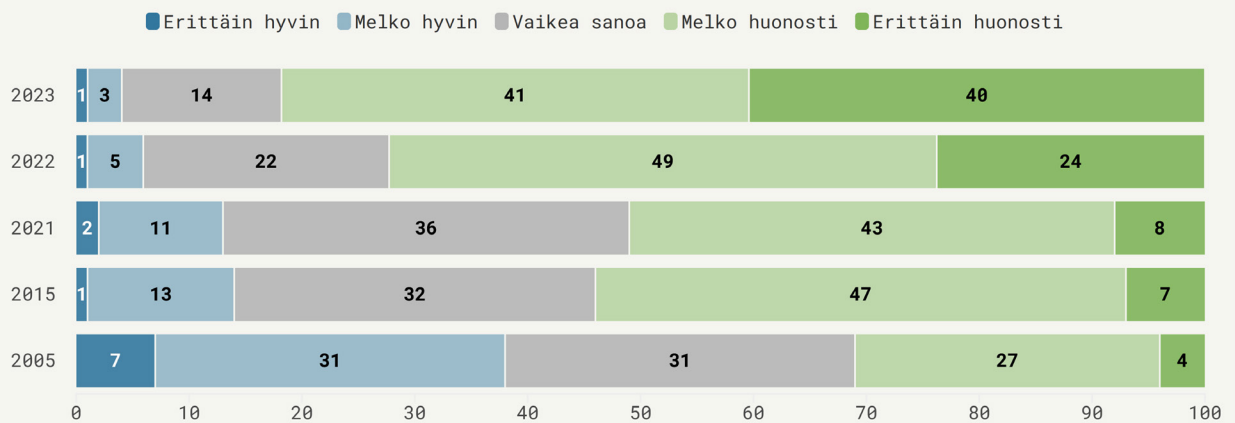
Epäluotettava sopimuskuumppani



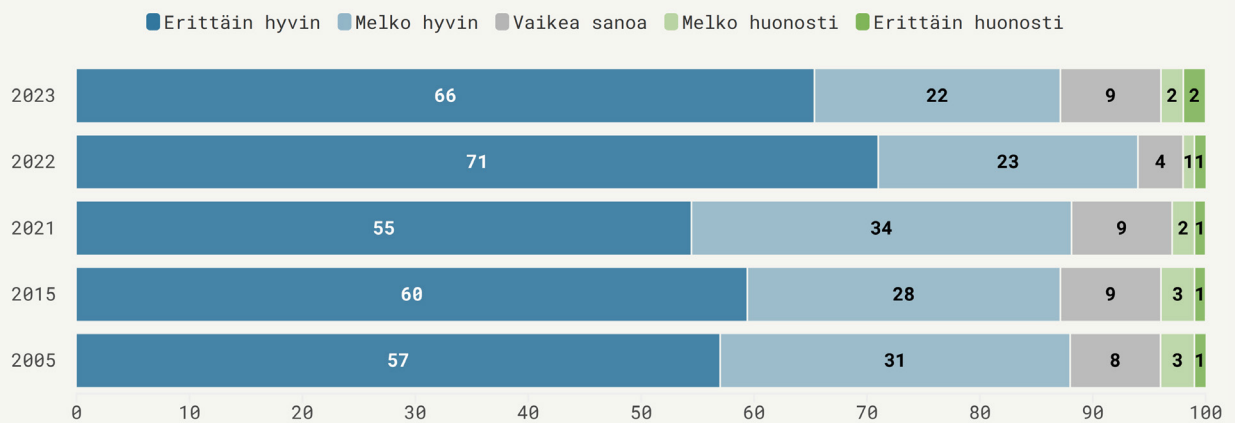
Kansalaiset ihmisinä miellyttäviä



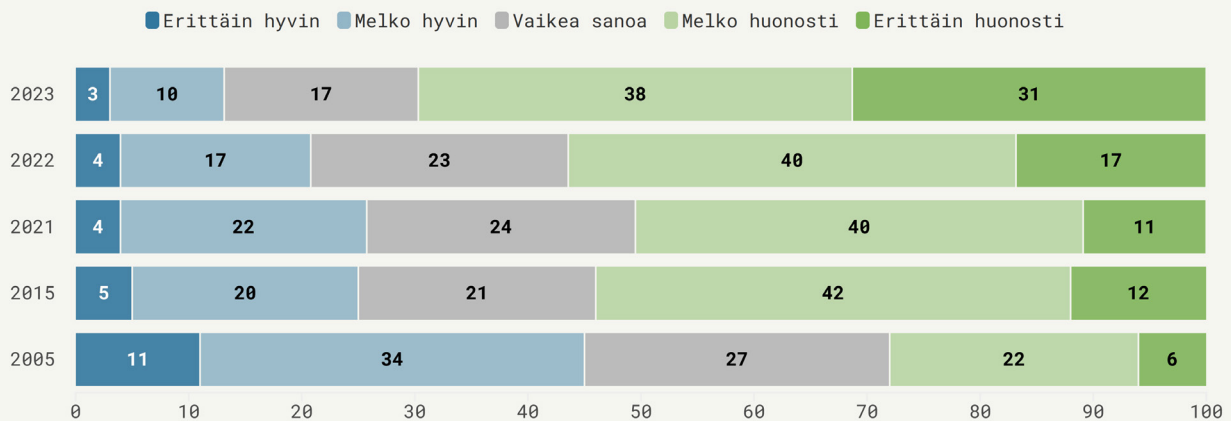
Nopeasti kehittyvä ja vaurastuva



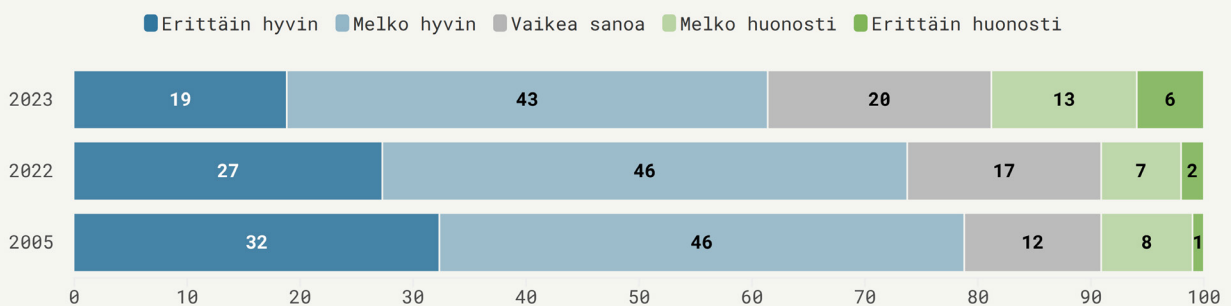
Eriarvoinen, suuret tulo- ja hyvinvointierot



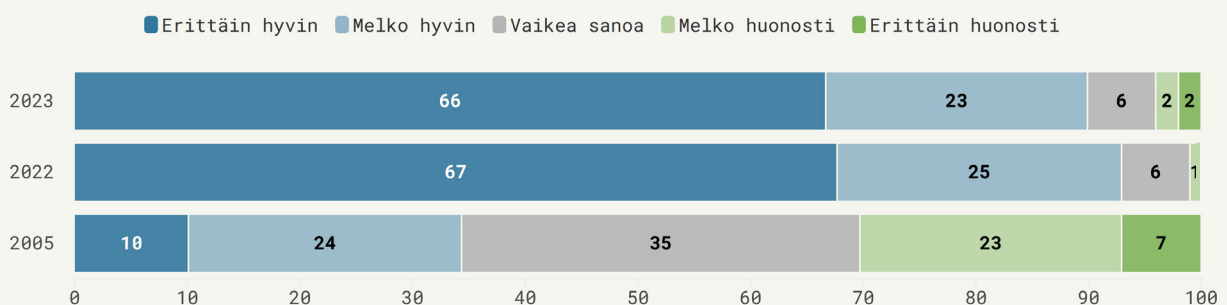
Osa eurooppalaista kulttuuriپییرiä



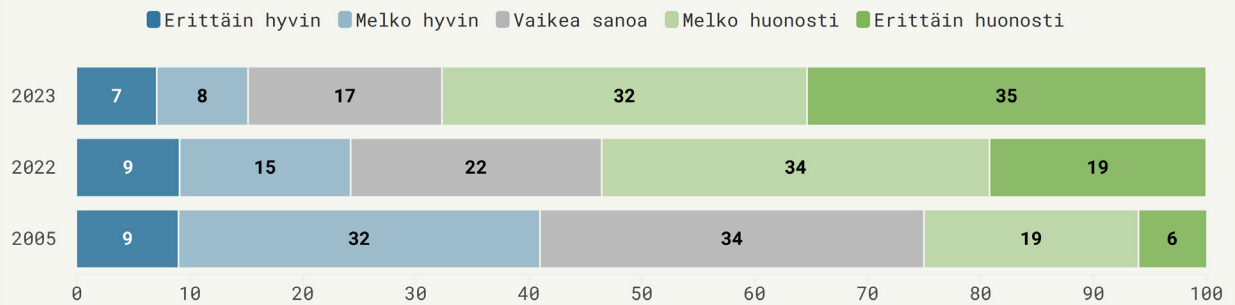
Kulttuuriltaan rikas



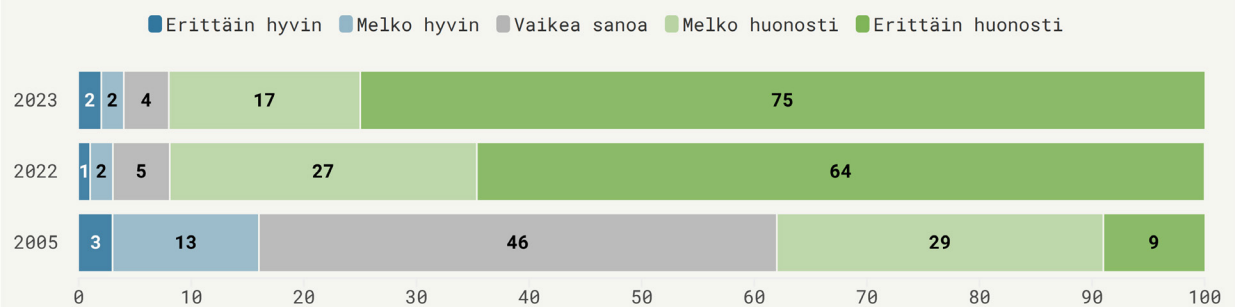
Laajentumishaluinen suurvalta



Perusteettomien ennakkoluulojen ja pelkojen kohde



Pikemminkin maailmanrauhan turva kuin uhka



eva

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta
www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)